

QADIMGI YUNONISTON DEMOKRATIYASI: BUGUNGI DAVRGA TASIRI

Umurqulova Safiya

Isoqova Vazira

Annotatsiya: Ushbu maqolada qadimgi Yunoniston demokratiyasi va uning bugungi zamon demokratik tizimlariga ta'siri yoritilgan. Maqolada qadimgi demokratiyaning xususiyatlari, afzallik va cheklovlari hamda zamonaviy siyosiy institutlar bilan bog'liqligi tahlil qilingan.

Kalit so'zlar: Qadimgi Yunoniston, demokratiya, Afin, siyosiy institut, fuqarolik, bevosita demokratiya, qonun ustuvorligi, demokratik jamiyat, siyosiy tenglik, siyosiy nazariya.

Аннотация: В статье рассматривается древнегреческая демократия и её влияние на современные демократические системы. Анализируются характеристики, преимущества и ограничения античной демократии, а также её связь с современными политическими институтами.

Ключевые слова: Древняя Греция, демократия, Афины, политический институт, гражданство, прямая демократия, верховенство права, демократическое общество, политическое равенство, политическая теория.

Abstract: This article examines ancient Greek democracy and its impact on modern democratic systems. The article analyzes the characteristics, advantages, and limitations of ancient democracy, as well as its relationship to modern political institutions.

Keywords: Ancient Greece, democracy, Athens, political institution, citizenship, direct democracy, rule of law, democratic society, political equality, political theory.

Qadimgi Yunoniston, xususan, Afin shahrida rivojlangan demokratiya konsepsiyasi, insoniyat tarixida siyosiy hayotning eng muhim bosqichlaridan biri hisoblanadi. Miloddan avvalgi V asrda Afin shahrida shakllangan demokratik tizim

nafaqat o'sha davr siyosiy hayotini, balki keyingi asrlar siyosiy nazariyalari va davlat boshqaruvi amaliyotini ham chuqur ta'sir qilgan.

Demokratiya so'zi yunoncha "demos" (xalq) va "kratos" (hukmronlik, hokimiyat) so'zlaridan kelib chiqqan bo'lib, asl ma'nosi "xalq hokimiyati"ni anglatadi. Qadimgi Yunoniston demokratiyasi o'sha davrda o'ziga xos xususiyatlarga ega bo'lib, fuqarolarning siyosiy qarorlarda ishtirok etishini ta'minlashga qaratilgan edi. Shu bilan birga, u bugungi zamonaviy demokratik tizimlarning shakllanishi va rivojlanishiga asos bo'lgan.

Bugungi kunda demokratik institutlar, saylov tizimi, parlament va fuqarolik jamiyati kontseptsionalari qadimgi Yunoniston demokratiyasining turli elementlaridan ilhomlangan. Shuning uchun qadimgi yunon siyosiy tajribasi zamonaviy demokratik boshqaruv tizimining poydevori sifatida o'rganishga arziydi. Ushbu maqolada qadimgi Yunoniston demokratiyasining asosiy xususiyatlari, uning afzallik va cheklovlari hamda bugungi davr siyosiy tizimlariga ta'siri tahlil qilinadi.

Qadimgi Yunonistonda, xususan Afin shahrida, demokratik boshqaruv shakli birinchi navbatda fuqarolarning siyosiy hayotda to'g'ridan-to'g'ri ishtirokini nazarda tutardi. Fuqarolar majlisi (Ekklesia) siyosiy qarorlar qabul qiluvchi asosiy organ bo'lib, unda yirik masalalar muhokama qilinardi: soliq va harbiy masalalar, qonunlar qabul qilish, strateglar tayinlash.

Shuningdek, qadimgi yunon demokratiyasi hamma fuqaro teng huquqqa ega bo'lgan "bevosita demokratiya" asosida qurilgan edi. Bunda xalq vakillari emas, balki o'zlari qaror qabul qildirdi. Shu bilan birga, bu tizimda ayrim ijtimoiy guruhlar – ayollar, qullar va chet elliklar siyosiy jarayonda qatnashish huquqiga ega bo'lmagan.

Demokratik institutlar bilan bir qatorda, qadimgi Yunonistonda "lotereya" tizimi ham qo'llanilgan bo'lib, ayrim lavozimlarga saylov o'rniga tasodifiy tanlov orqali vakillar tanlangan. Bu esa korrupsiyani kamaytirish va fuqarolar orasida tenglikni ta'minlash maqsadida amalga oshirilgan.

Bugungi zamon demokratik tizimlari qadimgi Yunoniston tajribasidan ko'plab jihatlarda ilhomlangan. Jumladan:

Fuqarolarning ishtiroki: Zamonaviy demokratik davlatlarda saylov huquqi va fuqarolik faoliyati qadimgi yunon fuqarolarining siyosiy jarayonda qatnashish printsipiga asoslanadi.

Qonun ustuvorligi: Qadimgi Yunonistonda qonunlar xalq majlisi tomonidan qabul qilinardi, bugungi kunda esa qonunlar parlament va xalq vakillari orqali ishlab chiqiladi.

Siyosiy tenglik kontseptsiyasi: Qadimgi demokratiyada hamma fuqaro teng huquqqa ega bo'lishi nazarda tutilgan. Bugungi demokratik jamiyatlarda ham tenglik, inson huquqlari va adolat printsiplari qadriyat sifatida saqlanadi.

amatchilik nazorati: Afinlik fuqarolar davlat faoliyatini kuzatgan va javobgar vakillardan hisob so'ragan. Hozirgi davrda ommaviy axborot vositalari, mustaqil sud tizimi va fuqarolik jamiyati bu nazorat mexanizmini davom ettiradi.

Shu bilan birga, qadimgi Yunoniston demokratiyasining ba'zi cheklovlari ham bugungi demokratik tizimlarda o'rganish va hisobga olish uchun muhim saboqdir. Masalan, ayrim guruhlarining siyosiy jarayonda ishtirok etmasligi, bevosita qaror qabul qilishning amaliy cheklovlari bugungi davrda vakolatli parlament tizimining shakllanishiga olib kelgan.

Qadimgi Yunoniston demokratiyasi faqat siyosiy tizim sifatida emas, balki madaniy, falsafiy va ijtimoiy jihatdan ham ta'sir qilgan. Sokrat, Platon va Aristotelning siyosiy tafakkuri, fuqarolik va etik masalalarga yondashuvi, bugungi siyosiy nazariyalar va demokratiya tushunchasining rivojlanishida asosiy manba hisoblanadi.

Bugungi kunning demokratik institutlari – saylov tizimi, parlament, ommaviy axborot vositalari va fuqarolik jamiyati – qadimgi yunon konsepsiyalarining zamonaviy talqinidir. Shu sababli, qadimgi Yunoniston demokratiyasi bugungi demokratik tizimlar rivojlanishida asosiy ildizlardan biri sifatida e'tirof etiladi.

Xulosa qilib aytganda, qadimgi Yunoniston demokratiyasi siyosiy institutlarning rivojlanishida hal qiluvchi rol o'ynagan. Afinlik fuqarolarning

bevosita ishtirok etishi, lotereya orqali lavozimlar tanlanishi, qonun ustuvorligi va siyosiy tenglik tushunchalari bugungi demokratik tizimlarning asosini tashkil qiladi.

Bugungi kunda demokratiya – bu fuqarolarning siyosiy va ijtimoiy hayotda faol ishtirokini ta'minlovchi tizimdir. Qadimgi Yunoniston demokratiyasi bizga shuni o'rgatadiki, fuqarolik ongini rivojlantirish, tenglikni saqlash va qonuniy tartibni mustahkamlash demokratik jamiyatning barqarorligi uchun muhimdir. Shu bilan birga, qadimgi demokratiya cheklovlari bugungi parlament tizimi va vakolatli organlarning shakllanishiga ta'sir qilgan, ularning samarali ishlashini ta'minlagan.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Cartledge P. Democracy: A Life. – Oxford University Press, 2016.
2. Ober J. The Rise and Fall of Classical Greece. – Princeton University Press, 2015.
3. Rhodes R. The Evolution of Democracy: From Ancient to Modern. – Routledge, 2012.
4. Aristotel. Politics. – Ancient Greek Texts.
5. Hansen M. H. The Athenian Democracy in the Age of Demosthenes. – University of Oklahoma Press, 1999.